

Verslaglegging van de communicatieve redzaamheid

20-07-2020

'Communicatieve redzaamheid is het begrijpen en begrepen worden in een sociale context door het inzetten van verbale- en of non-verbale communicatieve vaardigheden' (Lectoraat logopedie, 2017).

Bij het aantonen van een geringe communicatieve redzaamheid gaat het erom dat aantoonbare tekorten in het communiceren en converseren in kaart wordt gebracht. Deze vragenlijst is geen diagnostisch middel. Met onderstaande aandachtspunten heeft u handvatten voor de verslaglegging van de problemen met betrekking tot de communicatieve redzaamheid van een leerling.

Een goede beschrijving van problemen die worden ervaren met betrekking tot de communicatieve redzaamheid en het daarbij behorende gedrag, is belangrijk voor doorverwijzing en /of verder onderzoek bij instellingen voor auditief en/of communicatief beperkte leerlingen (cluster 2). Onderstaande vragen kunnen helpen bij het in kaart brengen van de knelpunten rond de problemen van de communicatieve redzaamheid. Het gaat hierbij vooral om het gebruiken van taal, het begrepen worden en het begrijpen van de taal. Dit maakt de leerling communicatief redzaam, thuis, op school en in de maatschappij.

Tijdens een onderzoek kan een gedragskundige deze vragen gebruiken om de communicatieve redzaamheid tijdens een gesprek en/of psychologisch onderzoek in kaart brengen. Naast ouders en school is het ook wenselijk om leerlingen van 10 jaar of ouder bij deze vragen te betrekken.

Aandacht en Luistervermogen

Beschrijf hierbij wat je ziet in de klas tijdens een verhaal, een instructie, een kringgesprek etc.

- Is er voldoende aandacht tijdens de instructie en bij het gespreksonderwerp?
- Kan de leerling de informatie voldoende volgen en komt het tot handelen?
- Heeft de leerling behoefte aan herhaling van de instructie?
- Spelen omgevingsfactoren een rol?
- In hoeverre wordt de leerling belemmerd door een verminderd luistervermogen tijdens het gesprek?
- In hoeverre kan de leerling zelf aangeven dat hij/zij behoefte heeft aan herhaling of extra uitleg?

Taalbegrip en taalverwerking

Beschrijf hier hoe de leerling de geboden mondelinge en schriftelijke informatie volgt. Denk daarbij aan instructie, een verhaal, een gesprek met de leerkracht of klasgenootjes, thuis en in een vrije situatie.

- Begrijpt de leerling voldoende van het onderwerp?
- Begrijpt de leerling de bedoeling van de ander voldoende?
- Kan de leerling snel en vloeiend reageren op talig aanbod?
- Heeft de leerling moeite met het begrijpen van woorden, begrippen, uitdrukkingen etc.?
- Heeft de leerling op hem afgestemde herhaling nodig?
- Wat is er zichtbaar in het gedrag wanneer de leerling de geboden informatie niet kan volgen of niet begrijpt?
- In hoeverre belemmert een beperkt taalbegrip de leerling? Kan de leerling taal omzetten in handelen? Wat signaleer je?
- Kan de leerling kan hoofd -en bijzaken moeilijk onderscheiden?
- Heeft de leerling moeite met het leren van nieuwe woorden?

- Is er sprake van frustratie of onvermogen wanneer er iets niet begrepen wordt? Hoe uit de leerling dit?

Uitdrukkingsvaardigheid

Hoe maakt de leerling zich duidelijk tijdens diverse situaties zoals een gesprek, samenwerken met andere leerlingen en bij vragen in de klas of tijdens de stage?

- Hoe belemmert een beperkte gespreksvaardigheid de leerling? Wat signaleer je? Is de leerling voldoende te verstaan?
- Spreekt de leerling in leeftijdsadequate zinnen? Is er sprake van korte zinnen? Wordt er gebruik gemaakt van voegwoorden, bijwoorden, verwijswoorden etc.?
- Is er sprake van een logische opbouw in het verhaal van de leerling? Is er sprake van oorzaak-gevolg?
- Is er sprake van topic handhaving? Hebben de zinnen in zijn verhaal direct betrekking op het onderwerp?
- In hoeverre houdt de leerling rekening met de voorkennis van de luisteraar?
- Kan de leerling zijn gevoelens (emoties) en gedachten voldoende begrijpelijk uitdrukken? Is er kennis van emoties?
- In hoeverre deelt de leerling (nieuwe) informatie?
- Is er sprake van stiltes tijdens het gesprek, moet de leerling zoeken naar woorden?

Communicatieve weerbaarheid

Hoe uit de leerling zich in verschillende situaties?

- Kan de leerling contact maken met de ander (leeftijdsgenoten, volwassenen)?
- Is er voldoende durf om te spreken? Denk hierbij ook aan presentaties, nieuwe situaties, spreekbeurten etc.)
- Begrijpt de leerling figuurlijk bedoelde zaken?
- Hoe komt de leerling voor zichzelf op? Trekt de leerling zich terug?
- Geeft de leerling aan dat hij iets nodig heeft? Materiaal? Extra uitleg?
- Spreekt de leerling makkelijker spontaan dan op verzoek?
- Kan de leerling nieuwe contacten leggen?
- Kan de leerling zijn/ haar mening geven, het initiatief nemen, aangeven hulp nodig te hebben etc.?
- Is er sprake van vermijding van verbaal contact? Wat signaleer je? Is er wel sprake van non-verbaal contact en wat zie je dan?

Wederkerigheid in het contact

Hoe voert de leerling een gesprek in verschillende situaties?

- Is er sprake van voldoende oogcontact?
- Beantwoordt de leerling (non) verbaal contact positief?
- In welke mate neemt de leerling initiatief en reageert hij/zij op de het initiatief van de ander?
- Is de leerling voldoende te volgen in een gesprek bij een voldoende verstaanbaarheid?
- In hoeverre is er sprake van een wederkerig gesprek?
- Geeft de leerling voldoende antwoord op vragen of is er sprake van non-verbaal reageren, zeggen "weet ik niet", "laat maar" etc.?
- Hoe reageert de leerling in een communicatieve situatie? Trekt de leerling zich terug of blokkeert de leerling?
- Wat neem je waar in de non-verbale communicatie?
- Is er sprake van sociale gepastheid in de interactie?
- Is er sprake van misverstanden in de communicatie?
- Is er sprake van voldoende beurtgedrag?

Algemeen

- Wat signaleer je in relatie tot bovengenoemde belemmering in het sociaal- en emotioneel welbevinden van de leerling?
- Waar liggen de grootste hulpvragen van school/ instelling en van de leerling?
- Wat betekent bovenstaande voor de leerling voor zijn schoolloopbaan en zijn algehele ontwikkeling?
- Verwerk de antwoorden op bovenstaande vragen ook in een OPP met korte doelen gericht op de spraaktaalontwikkeling van de leerling.

Bernadette Sanders
Orthopedagoog Smartonderwijs

